

Լ Ե Ձ Ո Ւ Ր Ա Ն Ա Վ Ա Ն

ՅԱՆՆՈՒԹՅԱՆ ՓՈՒՍԹՈՒԸԸ ԲՈՒԹԵՐ ՀՅՅՈՐԵՆԻ ՄԷՋ

Զ. Հալի նւ դիւմ:

1. Գնւոր. (Յովհ. ԻԲ, 5. Յայտն. 2, 6. Գր. Կարեկ.) (Mikl. 84) ծղարօս.
- Դո՛ւ. Ասոր Տեա ըստ իմաստին սերտ կապ ունեցող քրո՛ւ բարձր = ծրայքի պարօհերէնէ փոխառեալ է (հնդդէմ Lagardé, St. § 665), հնչակն ձայնական հնչականները կը ցուցնեն. յետոյ պիտի տեսնենք գիտական յունականն ձևը:
2. Լէր, սեւ. լտեր. (Հին Ատ. Գր. Մագ. Են. Անտիա Շիրակ. Հրա. Պատկ. 28, 12) ձերթ. 3. Սոփիք. (Հին Ենտր Կտ., Եղեղէ) ժտաղթ (Lag. St. § 1955) (Mikl. 127.) Արած փոփոխութեան համար հմտ. Գ, 20:
4. Տարւոր. (նախնական իմաստով կը գրուուի յետոյ յետոյ քով, զոր իր. Անտիա Շիրակ. 29, 4. իսկ փոխաբերական իմաստով արդէն առ Յովհ. Մարտակ.) ձձլանտ.
5. Մըն. (Մատթ. Ե, 41. վարք Հար., Մ. Խոր. Աշխ.) միւլոն. Յեանապոյն ձեւեր են ԴԼ (Միք. Ասոր.) եւ ԴԼն (վարք Հար.):

Ը. Ազգաց անոնանք:

1. Աօրի, Աօրեօր (Միջազգայն) միայն յունարէն 'Ασύριοι են կրնայ փոխառեալ ըլլալ վասն զմիայն վերջուս գործածութիւնը կը համարուի հայոց հետ: Կերեպ թէ Լափրա (St. § 197) համեմատելով արաբական ԳՊՊՊ անունն հետ անտրոսիկ կ'ուզէ որ արաբերէն փոխառեալ ըլլայ: Սակայն նաեւ ընդունելով իսկ որ Արամեացի Ասորեստանայց իշխանութեան ժամանակ պիտի սնուանած ըլլան իրենք զերեք, — որ չի կրնար ցուցուիլ եւ անհասանկան է, վասն զի անթիւնն ի վրայ պիտի տեսնեն, որ այս անունն դարձնել անգործածական եղած պիտի ըլլար ստուգել աւելի հնադրոյն ԳՊՊ անունն ձեւոք, — սակայն ի գրեթէ կ'ըլլէ այս կարծիքն այնու որ փոխառեալ բառերու մէջ արաբականն Ո ստան սովորաբար Բ կը տառադարձուի: Յունարէն ժողովրդական հայերէնին մէջ պարզապէս ուրիշ շատ նմանեաց մէջ ալ կը տեսնուի: Գծուարութիւն յարուցանողն այն է միայն որ ո կը գրուուենք յունական Ս տառին դիմաց: Սակայն որովհետեւ ապահովապէս կանուի ժամանակա փոխառեալ է բառս (վասն զի Հայք արդէն իսկ Հիւնեականն ժամանակները միայն ՏΥΡΟΙ անունը կը լռէին), վերջ են Ս քննել, որ քառն առջեւ կրնար զի նման հշուտ մ'առան իսկ Հիւնք կրնար ստոր հետ համեմատել զընդեւ եւն. (առ Մ. Խոր.), վասն զի ձայնաբար համեմատութեան օրինաց համեմատ կազմուած են:

2. Հաւո՛, հաւո՛, հաւո՛յեղ, Πρωϊτος, հին եւ յաճախ: Յունարէն ρ տառն հո տառադարձուած կը ցուցնեն նաեւ հոփոր = թղտոր,

հոփ = ρόγα, հոփոյ = Ρεβέκκα (Հաովհ. Թ., 10.) Այն տեսն է եւ տառերուն մէջ՝ իրբեւ svatabhakti մտած է ո ձայնաբար:

Ը. Պաշտամանց բառեր:

1. Հոփոր, թղտոր (Մ. Խոր., Ղաչ. Փարպ., Թ. Արծր. Են.):
2. Սոփիք. (Քուզնդ. 101. վարք Հար., Գր. Կարեկ.) սօփոտչ. իսկ ձայնաբարն օ փոփոխելն Տ տառերուն առջեւ կը գտնենք նաեւ այս բառին մէջ՝ մարտարիանո = μαρτυριανός.
3. Փիլիսոփոյ. (Գրծ. Ասոր. ԻԷ, 18. Եղեղի եւ թարգմանութիւնք.) φιλόσοφος. Երկրորդ ձայնաբարն համեմատելով է առաջինին: Հետաքրքրական է ճշդիւ այս կերպ բառերուն փոխառութիւնն՝ որ հիւնեական թարգմանութեան առանձնայատուկ պաշտամանց բառեր են:

Թ. Ընկերակցական կազմութիւններ:

1. Պաշտոյ եւ պաշտիլի քանդոքիոն (Lag. § 1808) (Ղաւկ. Ժ, 34. վարք Հար., Մեղրայ Երեց, Ն. Լափր. Են.):
2. Պաշտիլ. (Ա Կոր. Ե. 10. Ուկեր., Եփրեմ.) դառնիլիւն (Մ. Խոր. 39, 24) πορνιχός, πορνιχή = πόρνος, πόρνη. Կ'երեպ թէ տարգրեան մէջ շատ գործածական եղած է բառս. վասն զի պատմագիրք Բոչ բարձր կը գործածեն, զոր թարգմանիչք եւ ստուտածաբանք չէին գործածեր՝ անընտր խորձան համար:
3. Տօքոս. τόχος (Mikl. 132) (Մատթ. ԻԵ, 17, Պրատիք Միկիոս) քոսն (վախճանու իմաստով, Ղաչ. Փարպ.) Բոչ այս միեւնոյն բառը կը գործածուի նաեւ τόχος (ծնունդ) բառին տեղ (Ամնու. Թ., 11), պատճառն է պարզապէս թարգմանիչն անփոփոխութիւնն, որ չէր հասցըրած իւր առջեւն եղած բնագիրք:

Ժ. Բաւնակ:

1. Լիփիւ. (Մարկ. Ե. 9, 15. Յովհ. Կաթ., Թովհ. Արծր. Են.) λεγών.
2. Հոփ, (Թողակ. Ղեւոնդ, Յովհ. Կաթ., Արիստ. Լատով. Են.) ρόγα (du Cange, II, 1302.)
3. Սորեփիւ. (Մ. Խոր., Քուզնդ, 155 Հրա. Պատկ., Ճառքետ.) στρατιλάτης, եւ պայպէս պիտի է Բուզնդակ քով (էջ 168) ուղղել կարգալ փոխանակ օրոքս ընթերցանն, զոր W կը շանայ մեկնել στρατιονցի, որ դիպութիւն չունի:
4. Փաշտիլ. (Ղաչ. Փարպ., Սերետ 39, 4 Են Հրա. Կ. Պալ., Գր. Կարեկ. Են.) φάλαξ (Lag. St. § 2278.)
5. Փոս, սեւ. փոս. (Եր. ԻԵ, 12. Մ. Խոր. 219, 25. Արաթ., Յովհ. Կաթ. Են.) φόσσα (Lagarde, St. § 2305.)

ԺԱ. Տիրակցական:

1. Կոյոր. քաւթար (Mikl. 81.) (Ա. Մալ. Ա, 1. Գ, 27. Մ. Խոր. 104, 19. Թովհ. Արծր., Գր. Կարեկ. Են.) խոյերտիւն (առ Արաթ.) Արք.

դպիւնին մէջ ք տակէն յառաջ ձայնաւորն ինկած է ինչպէս նաեւ ի սորոք = *σταθρο*. Կայ նաեւ նորադպին ձեւն ի սորոք (Մ. Խոր. 165, 13. ՅովՏ. ԿաթՏ. Եւն.)

2. Կոմ, *κόμης*. (Աբաթ. : Մ. Խոր. 225, 12. Ղեւնոր, Վարք Հար., Եւն.) երկրորդ ձայնաւորին կրած փոփոխութեան Տամար սեւ Գ, 21: Միեւնոյն բառն երկրորդ անգամ քոնջ ձեւով (Վահրամայ քով) փոխ առնուած է ռոմանական լեզուներէն:

3. Հիւղոտոս. (Յ. Մով. ԺԵ, 11. Թովմ. Արծ. Եւսլլք յետոյ) ծպատ, կայ նաեւ *անիւնիւղոտոս* = *անծպատ* (Եւս. Քր., Ճառքնւ.) բարդիչ երկու ձայնաւորն ալ գիտնականօրէն վերստին կուգեցեալ:

4. Գոտրիի. *πατριος*. (Եւսեր., Ղեւնոր, Ստեփ. Առդիկ.)

5. Միւնիւղոտ. (Մ. Խոր., Վարք Հարամայ, Եղիշ Եւն.) *σὺγχλιτος*, *անշուշտ* Ս տառին ի տառապարտին յառաջ եկած է ձայնաւորները հաւասարեցնելու օգէն:

6. Սպարթ. *σπαθάριος* (Մերես, Տմն. Hübschmannի թարգմանութիւնը, էջ 21 ծան., Եւ Ճառքնւ.)

7. Քորոտար, *χαρουλάριος* (Մ. Խոր. 147, 5 Եւն. ՅովՏ. ԿաթՏ.) նորադպին ձեւով իւրեւորք (Միւնիւղ, Գօշ)

8. Գալար(ի). (Մ. Խոր. 191, 9. Ղազ. Փարպ., Վարք Հարամայ. Եւն.) *παλάτιον* (Mikl. 119) «*թագաւորական բանակ, նշանակութեամբ՝ Վարգանայ քով՝ սոյ. Վեւես. էջ 141, Տմն. ծան. 5:*

ԺԹ. Սիհնիցի:

Եկիւղշ = *εκκλησία* հին Եւ յաճախ: Երկրորդ է սառն *avarabhakti* է. ց = *σ* ժողովրդական սուտգարանութեան մ'արտիւնք բլլալու է:

Ա. Պաշտօններ:

1. Աբթո Եւ քթո *ἀβθās* (Վարք Հար.):
2. Կրեւիւնիւղոտ. *ἀρχιεπίσκοπος* (Մ. Խոր. 228, 6 Եւն. ՅովՏ. ԿաթՏ. Կերս. Լամբր.) Աւելի ժողովրդական է կեւ-հայ եղբիւրանոսներն, որ Բուզանդայ քով արեւ նախամանիկն ալ առած է:

3. Արեւիւնիւղ, *ἀρχidiaconos* (Բուզանդ, հրա. Պատկ. 118.)

4. Արեւիւնիւղ. (*ἀρχιμανδριτης*, կայ նաեւ *արշիւ-ձեւն՝ որուն մէջ շ = չ* կը տեսնուի, ինչպէս նաեւ *չրոտ* = *չարոս* (Յայտ. 2, 8):

5. Եղիւնիւղոտ. *ἐπίσκοπος*, հին Եւ յաճախ:

6. Կաթարիւղ. = *καθολικός*, որ նաեւ աշխարհաբար մէջ մնացած է *կաթարիւղ* ձեւով: Երկու բառերու ալ արմատն առաւել ճիշտացած յոգնակի կրնան առնուլ («*Եպիսկոպոստոս*»):

7. Կրեւ, (Բուզ. սոյ. Վեւես. էջ 70, Թովմ. Արծր., ՅովՏ. ԿաթՏ.) *կրեւիւղ* (Կորեւն 5.) *կրեւիւղ* (ՅովՏ. ԿաթՏ., Կ. Լամբր.) *ալիոս*, *ալիոս*.

8. Միւնիւղիւղ, սեւ. *μηνι*, *μητροπολιτης*. (Աբաթ. : ՅովՏ. ԿաթՏ.) Չեւր կրնար յաւ-

նարէն որ սեղ = ձայնաւոր *սեւնիւղ* սուրանայնութեան ճգամբ մեկնել. մնանաւոր թէ՛ ինչպէս շատ անգամ տեսանք, հայերէնը միտութիւն մ'ունի յաճախ փոխուելու բառերու մէջ զիբար յաշխարհ վանկերու ձայնաւորներն իրարու համանայնեցնելու: Առտի կը մնայ միայն ինչպէսի որ բառաբարբառ նիտակով՝ հայերէնի մէջ բարբառներուն առաջին երկրորդին ճիշտ կարգ ձայնաւորը մեւծուած է: Այս բառն ալ թիւ 5 եւ 6 բառերուն պէս յոգնակին կը կապուի տառով արմատը ճիշտեցնելով: Յայտնայն այս բառերն՝ իբրեւ միեւնոյն զազգաբարաց կարգին վերաբերելով ստուանկապուածութեամբ՝ նաեւ ըստ ձեւին իրարու վրայ սարած են:

9. Մուշալ. *ցանցաւ*՝ *հայացած մուշալ* (Վարք Հար., Ղեւնոր, Թովմ. Արծր., Վարդան Եւն.) *μοναζων*.

10. Գոգ. *πάππας* իբր տիտղոս Աղիւստադրիւնի Պատրիարքաց (Վարք Հարամայ) Եւ Հռոմայ թահապապետաց (անդ, Եւ յետնից քով.) վերջնոց համար կայ նաեւ՝ *գոգոտոտ* = *քրտոտոտ* անց (Աբաթանդեղեղ պից տպուած Հռոմայ Եւ Հայ եկեղեցեաց Գաշանց թիճի մէջ):

11. Գոտրիւղ. *πατριάρχης* (ՅովՏ. ԿաթՏ., Մե. Այրիվ. Եւն.): ք տառին հնչականութիւնն անցնելով անձայն թառ տառին վերջնու կորսնցուցած է իւր թառութիւնն, վասն զի հայերէնը հնչական թառն առաջունի: Միեւնոյն երեսնյինն յետորդիւղով աղող զորութեամբ՝ կը ցուցնէ *քրեւիւղ* բառը = *ծրալի*.

12. Գրեւոր. եկեղեցական վերատեսուչ, *կանոնաց թարգմանութեան Եւ Մե. Գօշի մէջ* *Եպիսկոպոսաց Եւ քրեւիւղիւղիւղաց հետ յիշատակուած*: *W* կը մեկնէ *περιόδου* բառով՝ որ գիտութիւն չունի. սեղիւն է *περιουδου* (du Gange, I, 1153) երկու ձայնաւորաց հանդիպումեղի չէ սեւեցած է ձայնաւորին զուրս ինչպէս, ինչպէս նաեւ *քրեւիւղիւղոտ* բառին մէջ: Թէ ձայնաւորաց Եւ թէ բարգմանից կրնանէ առանց նմանութեան է ծետ վանկին որոք տառապարտին, որ թերեւս ազաւարելով ըլլող ժողովրդական սուտգարանութեամբ մը: Ըստ Միւնիւղիւղի այս աստիճանն իւր ժամանակ քոտ կը յորջորդէր («*ար այժմ է քոտ*» = *այսպէս պէտք է արտհել* առտիւն. Բառաբարք Ա, 514 յիշած է քոտն ձեւը *Ջիւլի*.) Այս բառն կ'իրեւայ թէ առաջինն սղած է, բայց զժուարուս սղող հասած է մեզի: Ջաջախեանն կը մեկնէ քոտ բառն՝ *ministro de preli* կամ *subdiacono*, սակայն Վեւ. Բառաբարք մէջ վկայութեան բերուած խօսքին մէջ յայտնուածու լեզու բարբառիցն եկեղեցական աստիճանի վրայ է խօսքը. իսկ թէ սերիջ սեղ մ'այ ալ բնին առջեւ սեղիւղ Ջախ. Ջախեան՝ տարազուական է:

13. Միւնիւղոտ. *σύνδοδος* (Բուզ. 191, 1 հրա. Պատկ., Գր. Կարեկ. Եւն.)

14. Գրեւիւղիւղ. *χαρπεπισκοπος* (Ջեւոր, Եղիշ, Կանոն.)

15. Փիւնիւղ. *φιλόσοφος*, ԺԹ *գաբնիւղ* կրնի՝ *եկեղեցական երգչի իմաստով*:

